

ZPŮSOBY MOBILIZAČNÍHO ROZVINUTÍ VOJSK

Vojenské umění je teorií a praxí přípravy státu k obraně a účinného využití jeho materiálních, morálních, vědeckých a vojenských možností k uskutečnění cílů, které vycházejí z nadřazených zájmů národa. Zvláštní význam pro nezávislý stát má příprava a správné využití (použití) ozbrojených sil a organizování obyvatelstva k obraně. Z těchto požadavků vycházejí základní úkoly vojenského umění a směry působení všech orgánů, které jsou odpovědné za přípravu země k obraně.

Jak se na problematiku mobilizace dívají v Polské armádě, je možné zjistit v článku uveřejněném v Myšli Wojskowe číslo 3/1990 autora plukovníka docenta doktora Juliana Babuly.

Rychlé zdokonalování prostředků k vedení ozbrojeného zápasu, přetvoření vojensko-politické situace, koaličních a národních vojenských doktrín způsobuje určité změny ve vojenském umění. Současně dochází ke změnám v předpokladech o počtech i organizaci ozbrojených sil, jejich použití, přípravě a mobilizačních strukturách.

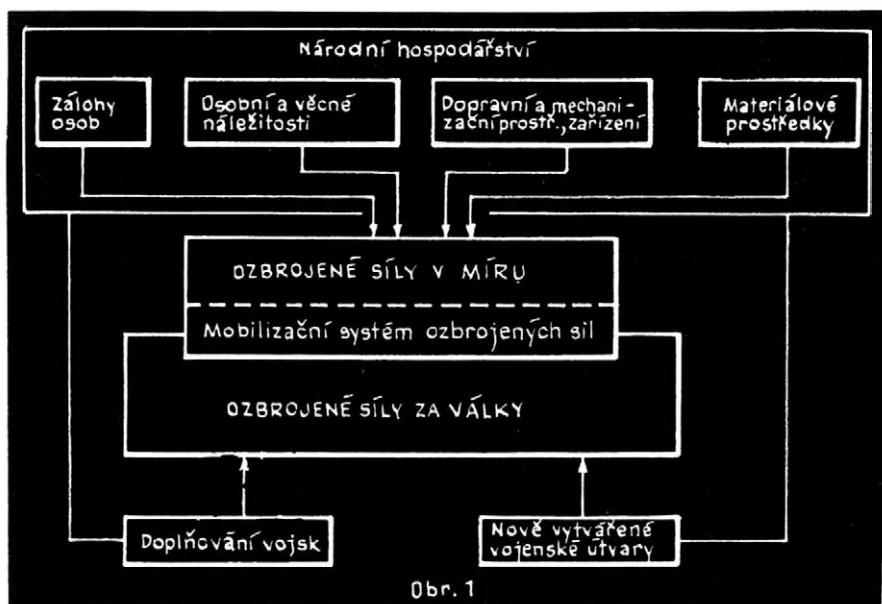
Po dlouhá desetiletí jsou mobilizační systémy jedněmi ze základních systémů, které působí v ozbrojených silách všech možných států, jež jsou na světě. Soudobé mobilizační metody byly použity poprvé v letech 1866 a 1870 až 1871. Jejich význam spočívá v tom, že žádný, ani ten nejbohatší stát není schopen v době míru udržovat armádu na takových početních stavech, s nimiž se počítá vést válku. Proto vzniká potřeba vytvořit systémy, které by zabezpečily spolehlivý a rychlý přechod ke strukturám stanoveným v plánech operačního použití vojsk.

Mobilizační systémy ne vždy mohly zabezpečit úkoly, které měly být splněny i v málo komplikovaných podmínkách minulých válek. Lze tvrdit, že hlavní úlohu zde sehrály teoretické chyby předpokládané mobilizace.

Z toho lze vyvodit závěr, že k teorii o soudobé mobilizaci je nezbytné zahrnout i prvky, které umožňují rychlou reakci na politický a vojenský vývoj a podmínky, jež má stát. Uskutečnění tohoto úkolu bude nepochybně obtížné tím spíše, že v současnosti lze počítat pouze s předpoklady, a jak je známo, veškeré předpovědi politických událostí a vedení ozbrojeného zápasu se prověřují teprve ve válce samotné.

Tyto úvahy poukazují na problémy, které musí současná teorie o mobilizaci vyřešit. Názory vojenských teoretiků, politiků i ekonomů k podmínkám zahájení a průběhu příštích válek se liší zásadním způsobem. Jedno je však jisté: překvapení sehraje ve válce velkou roli, války budou urputnější, prudší, ztráty osob a techniky budou vyšší než dosud.

To vše vojenskému umění, zvláště pak teorii mobilizace, ukládá těžkou a složitou úlohu s mnoha neznámými. Proto se zdá, že při řešení není třeba hledat ani ideální recept, ale ani univerzální prostředek, protože zpravidla při konfrontaci se skutečností selže. Je ale nutné vybrat takové varianty, které by zabezpečovaly nejvyšší pravděpodobnost spolehlivosti činnosti. Zvláštní příležitost ke zjištění hod-

notných závěrů vytváří dobře připravený výzkum vedený při hrách s rozhodnutím, štábních nácvicích i cvičeních, především mobilizačních. Velký význam mají také výsledky vhodně směřovaných kandidátských a doktorských obhajob.

Mobilizační systémy jsou velmi složitými mechanismy, které musí zabezpečit udržování stálé pohotovosti k povolání a začlenění vojáků v záloze, dopravních a mechanizačních prostředků i materiálu do organizačních struktur vojenských jednotek – viz obr. 1. Vše proběhne v omezeném časovém limitu, za podmínek narušování aktivní činnosti protivníka a přírodními vlivy (nízkými teplotami, srážkami atd.).

Moderní mobilizační systém ozbrojených sil se má vyznačovat:

- dobře vypracovanými teoretickými předpoklady,
- plnou časovou sladěností s plány bojového použití vojsk,
- účinným systémem řízení uskutečňovaným ve třech etapách: mírové (stálá pohotovost), mobilizaci a válečné (doplnění vojsk a vytváření nových útvarů),
- důkladným plánováním a organizací, která bere v úvahu veškeré vnitřní a vnější podmínky,
- stálou pohotovostí k zahájení mobilizace dle vhodné varianty,
- velkou pružností (možností použít různé způsoby uskutečnění mobilizace),
- vysokou přesností a spolehlivostí,
- organizační a funkční racionalitou,
- dobře organizovaným výcvikem vojáků z povolání včetně těch osob, které se funkčně zabývají mobilizační problematikou ve státní správě a podnicích,
- všestranným zabezpečením.

Obr. 2

Jak je zřejmé, nároky, které jsou kladeny na moderní mobilizační systém, jsou velmi vysoké. Současně je třeba zdůraznit, že mohou být splněny, poněvadž důstojnický sbor pracující v této oblasti je dobře teoreticky připraven a má velkou praxi. Napomáhá tomu také vysoká úroveň rozvoje vědy a techniky, zvláště spojovacího, dopravního systému i způsobů řízení – viz **obr. 2**.

V článku jsou popisovány otázky pružnosti mobilizačního systému, tzn. způsobu uskutečnění mobilizace vojsk a jejich všestranného zabezpečení. To je jeden z nejdůležitějších rysů mobilizačního systému zabezpečující přizpůsobení mobilizační varianty rozvinutí ozbrojených sil k požadavkům, které vycházejí z vojenskopolitické situace a operačního použití vojsk.

Pružnost mobilizačního systému závisí na vlastním teoretickém vypracování, organizačně plánovací přípravě a materiálně technickém zabezpečení pravděpodobné varianty mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil v souladu s koncepcí (plány) jejich použití.

Mobilizační rozvinutí ozbrojených sil vzhledem k rozsahu tohoto opatření musí být připraveno ve dvou základních variantách – viz **tabulku: všeobecná – pro veškeré síly a postupná (výběrová) k doplnění dalších útvarů na válečné počty**.

Varianta jednorázového (všeobecného) rozvinutí nevyžaduje rozsáhlé vysvětlování: je nutné pouze zdůraznit, že ji nelze použít často, protože má sice množství kladů, ale také nedostatků.

Tabulka

		Stupeň		
		ústřední	základní	
Způsob rozvinutí	všeobecný	1. Oznamení v hromadných sdělovacích prostředcích (HSP). 2. Bez ohlášení v HSP.	x x	
	postupný	1. Druhy ozbrojených sil (vojsk). 2. Prvky operačního (bojového) uskupení. 3. Funkčními systémy. 4. Operačními oblastmi nebo prostory. 5. Útvary a jednotkami (službami, funkčními systémy).	x x x x	x
Doba		1. Do zahájení války. 2. Po zahájení války. 3. Zahájení před a ukončení v průběhu války.	x x x	
Prostor		1. V prostoru stálé dislokace. 2. V předem stanovaných prostorech. 3. V neplánovaných prostorech. 4. Se změnou prostoru (místa). 5. V prostorech soustředění.		x x x x x
Uvedení do činnosti		1. Zvyšováním stupňů bojové pohotovosti. 2. Stanovanými signály (technickými spojovacími prostředky). 3. Zvláštními nařízenými (písemnými nebo ústními).	x x x	
Povolání záloh		1. S celkovým využitím státních systémů. 2. Silami a prostředky armády. 3. Smišenými systémy.		x x x
Využití prostředků		1. Se širokým využitím osobních a věcných prostředků. 2. S omezeným využitím osobních a věcných prostředků. 3. Bez využití osobních a věcných prostředků.		x x x
Podmínky		1. Bez narušení. 2. S výskytem omezených narušení. 3. Za podmínek silného narušení.	x x x	x x x

Ke kladům je nezbytné zahrnout především její jednoduchost při uvedení mobilizace do pohybu včetně uskutečnění všech plánovaných opatření, která ji zabezpečují, připravených ať již ozbrojenými silami, tak i státní správou i národním hospodářstvím (prakticky na jeden krátký signál – úkol). Po přijetí signálu (úkol) se všechny orgány uvádějí do mobilizační činnosti. Plně využívají veškerých oprávnění a možností, která mají (sily a prostředky) k dispozici.

Značný význam zde sehrává i psychologický účinek. Uvedení do pohybu mobilizačního systému odstraňuje pochybnosti o nutnosti a cílech přijímaných opatření. Tím, že všichni vykonavatelé chápou závažnost situace, jsou povinni se celou bytostí zapojit do mobilizační činnosti, která vychází z právních ustanovení.

Nedostatky všeobecného (jednorázového) rozvinutí vojsk vyplývají z ohromného rozmachu tohoto opatření. Je nezbytné doručit úkoly stovkám vykonavatelů, povolávací rozkazy a dodávací příkazy tisícům vojáků v záloze, majitelům motorových vozidel a mechanizačních prostředků. Organizování pohybu těchto sil a prostředků, jejich začlenění do organizační struktury vojenských útvarů vytváří nebezpečí, že vzniknou různé kolize a narušení. Může to být porucha ve spojení i v dopravě nebo zpoždění příchodu záloh, či plnění plánovaných mobilizačních činností, ztráty osob nebo výzbroje, techniky. Je nutné počítat i s úmyslným diverzním nebo sabotážním působením protivníka.

Negativní jevy vyvolává také situace, která nastane v prvních dnech mobilizace v národním hospodářství po předem neoznámeném povolání z podniků, orgánů státní správy, vysokých škol, poliklinik i mnoha dalších institucí, osob, dopravních a mechanizačních prostředků do armády.

Za povšimnutí také stojí, že všeobecné rozvinutí ozbrojených sil nemůže být prakticky přerušeno, není také možné zavádět do uskutečňovaných plánů velké změny. To vše zvyšuje váhu této varianty mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil pro rozhodnutí ji použít.

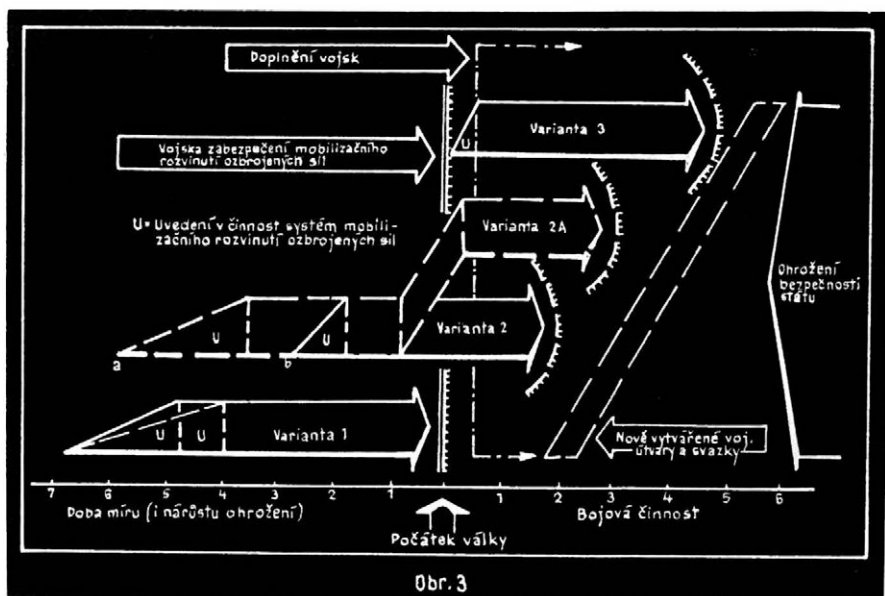
O mnoho výhodnější se ale jeví varianta mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil **doplněním jednotlivých útvarů na válečné počty organizačního nebo teritoriálního uskupení** v poměru k nárůstu ohrožení a z toho vyplývajících operačních úkolů.

Postupné rozvíjení ozbrojených sil musí být připraveno tak, aby zabezpečilo:

- rychlejší zahájení mobilizace,
- úplné splnění naplánovaných opatření (co do množství a kvality),
- možnost realizovat další mobilizační úkoly ještě při plnění předchozích úkolů,
- naprostou časovou sladěnost s plány operačního využití vojsk,
- možnost pozastavit proces mobilizačního rozvinutí vojsk v libovolném okamžiku.

Jednotlivé varianty postupného rozvíjení ozbrojených sil musí být stanoveny (naplánovány) ústředními operačními orgány, které také musí určit vojenské útvary, termíny ukončení mobilizace a místa (prostory). To vše je základem plánovacích a organizačních prací, které vykonávají mobilizační oddělení. Plány musí být vždy neprodleně uvedeny do života a zařazeny jako cvičení do výcvikové činnosti (výcvikových programů vojenských vysokých škol, štábních nácviků, cvičení, výcvikových dokumentů) a kontrolní činnosti.

Velmi důležité je, aby byla zabezpečena možnost uskutečnit mobilizaci v libovolné době – v závislosti na vývoji mezinárodní situace a nárůstu ohrožení bezpečnosti státu – viz **obr. 3**.

Øbr. 3

Z operačního hlediska je nejvýhodnější zmobilizovat veškeré ozbrojené síly nebo alespoň jejich podstatnou část do doby zahájení války, neboť to umožňuje nenarušeně rozvinout vojska, vykonat příslušná vycviková opatření (bojové sladění) a další druhy přípravných opatření k bojové činnosti (taktická cvičení, sladění systémů a soustav, např. spojení, materiální zabezpečení atd.).

Tato varianta je však výjimečně z ekonomického hlediska nepříznivá, protože úplné rozvinutí ozbrojených sil před zahájením války, dokonce i kdyby k ní vůbec nedošlo, by způsobilo ohromné materiální a výrobní ztráty, které by si vyžádaly mnoha let, než by došlo k jejich vyrovnání.

Za této situace bude pravděpodobnější, že k zahájení mobilizace dojde před očekávaným (předpokládaným) počátkem války a zakončena bude teprve až v jejím průběhu. Je třeba upozornit na to, že termín zahájení mobilizace může být různý, rovněž tak i rozsah opatření, která jsou přijímána v jednotlivých etapách. Za určitých situací může nabýt kyvadlového charakteru rozvoje ozbrojených sil a jejich bojového potenciálu, tzn. přechodného zvýšení nebo snížení mezí.

Ve studijních a přípravných pracích nelze opomenout variantu zahájení mobilizace v okamžiku, kdy dojde k vypuknutí ozbrojeného konfliktu nebo těsně před ním.

Z mobilizačního a operačního pohledu je to velmi nevýhodná varianta, poněvadž k mobilizování dochází za podmínek narušování mobilizace protivníkem, což může mít vliv na zpoždování při dosahování pohotovosti jednotlivými útvary a svazky. To má další dopad především na plánovitý průběh rozvinutí vojsk i jejich využití v počátečním období války.

Myslím, že k použití této varianty mobilizace může dojít výhradně za podmínek chybného vojenskopolitického hodnocení situace v zájmové oblasti státu nebo bloků států.

Mechanismus zahájení procesu mobilizačního rozvinutí vojsk (rozbor situace, rozhodnutí, úkoly, hlášení o splnění) má být v souladu s přijatým způsobem rozvinutí ozbrojených sil. To záleží na mnoha okolnostech včetně přípravy rozhodovacích míst, vybavení technickými prostředky spojení a vycvičenosti jednotlivých stupňů velení. Základní zásadou funkčnosti a přijímaných organizačních i technických řešení v této oblasti by měla být jednoduchost a spolehlivost.

Důležitou a často ne zcela docenovanou oblastí je vlastní příprava a udržování ve stále "živosti" jednotlivých systémů povolávání (příjmu) záloh k zabezpečení mobilizačních potřeb. Přesnost a spolehlivost těchto systémů zaručuje dobrá organizace, vycvičenost osob a zabezpečení jejich činnosti. Zabezpečit ji může členitý zdvojený systém, který je vybudován z nezávislých (autonomních) sil a prostředků. Tento systém umožňuje nahrazovat jednotlivé systémy nebo jejich špatně fungující prvky jinými, aniž by došlo k opoždění uskutečňovaného opatření.

Problematika přípravy mobilizačního rozvinutí vojsk za podmínek narušení je nesmírně důležitá, ale velmi složitá. Nezbytné je při tom ať již správné hodnocení pravděpodobného narušení, tak i přijímání praktických opatření, která si dávají za cíl je minimalizovat, působit proti nim nebo je odstraňovat.

Současně známé historické zkušenosti i mírový život ozbrojených sil v posledních desetiletích svědčí o tom, že mobilizační rozvinutí ozbrojených sil bude vždy narušováno. Jde i o uskutečňování mobilizace v době míru.

Narušení se budou lišit rozsahem, účinky, silami a prostředky, které se budou podílet na jejich eliminaci. Např. v míru se mohou narušení projevit formou malé kázně nastupujících záloh, nekompletních dodávek dopravních a mechanizačních prostředků, částečných výpadků ve spojení, dopravními nehodami a katastrofami, požáry, nízkými teplotami, vodními srážkami, sabotážemi a diverzními akcemi atd.

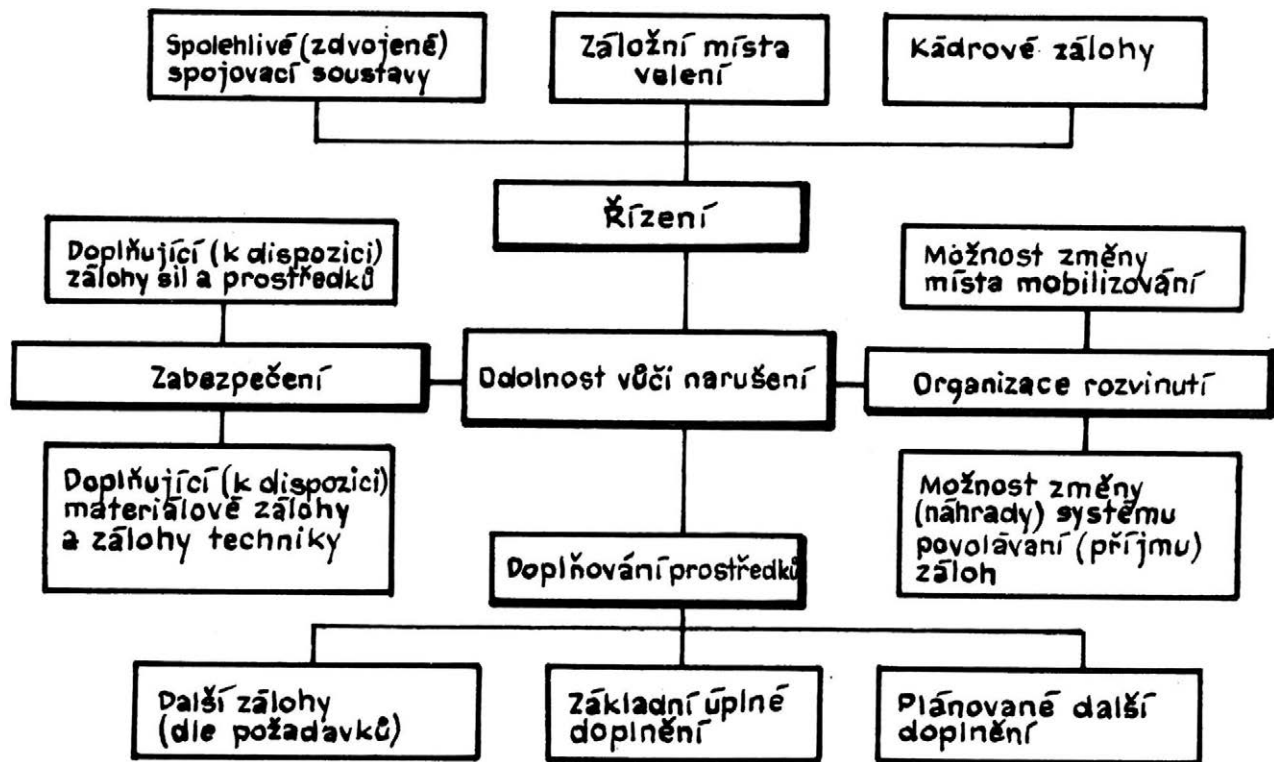
Proto je nutné přistupovat k těmto otázkám s veškerou vážností a vzít je v úvahu ve všech oblastech mobilizační činnosti. Je také nezbytné, dle mého názoru, aby byly zakotveny ve výcvikové a kontrolní činnosti. Myslím, že by neměly chybět ani v teoretické a praktické přípravě velitelů, kteří mobilizace řídí – viz **obr. 4**.

Z uvedeného lze učinit tyto tři závěry:

V prvním jde o zařazení mobilizační problematiky do mírového života ozbrojených sil a branné činnosti státu. Mobilizační činnost je nezbytné postavit na vysokou úroveň ať již v teoretickém, tak i výcvikovém, organizačně plánovacím a propagačním smyslu. To vyplývá nikoli z čistě obranných, ale i ekonomických podmínek.

Mobilizace ozbrojených sil je i opatřením, jehož následky mají vliv na základní oblasti státního života i národního hospodářství. Přesný průběh mobilizace a racionální využití nákladů na ni vynaložených je podmíněno prací mnoha lidí, kteří zastávají řídicí funkce mimo ozbrojenou sílu.

Musí pochopit podstatu mobilizace a znát způsoby jejího všestranného zabezpečení. Jenom tehdy lze prakticky uskutečnit starou zásadu, která spočívá v tom, že čím méně sil a prostředků je "zmraženo" v ozbrojených silách, tím vyšší úroveň musí jejich zálohy mít v národním hospodářství. To je hlavní princip správného slou-

Obr. 4

čení obranných a ekonomických potřeb státu. Bohužel tento princip není vždy správně chápán, nejčastěji je využíván při sledování problematiky obrany v kategoriích osobních nebo skupinových zájmů.

Druhý závěr je o mobilizačním výcviku. Je nezbytné šířeji zahrnout mobilizační otázky do výcvikových programů všech vysokých škol působících v ozbrojených silách i mimo armádu. Vojáci z povolání musí výtečně znát tuto problematiku, aby mohli správně řešit mobilizační otázky u všech organizačních stupňů ozbrojených sil. To vychází z aktuálních společenskopolitických, doktrinárních i ekonomických podmínek.

Třetí závěr zahrnuje vhodné spojování mobilizační problematiky s operačními úkoly a bojovou pohotovostí vojsk. Je to požadavek, který nevyžaduje rozsáhlejší zdůvodňování, ale který způsobuje různé komplikace v činnosti vojsk. Jde o to, aby tyto otázky nebyly viděny pouze v teoretické rovině, ale byly uplatňovány v praktické činnosti všechú velení.

Mobilizační problematika má zásadní význam v mírové činnosti všech stupňů velení a řízení ozbrojených sil nejen naší armády, tak jak o tom svědčí právě některé uvedené názory příslušníků polské armády. Současné podmínky vyžadují přijmout nový pohled na mnohá dříve platná řešení. Domnívám se, že kýžené výsledky by mohla přinést i širší teoretická diskuse.

- JM -